

Protocol (zelfstandig) werken

**MIJN KINDEREN
KUNNEN ECHT AL
VANALLES ZELFSTANDIG
BEHALVE ALS IK EVEN
GA ZITTEN**

MIJN KINDEREN
KUNNEN ECHT AL
VANALLES ZELFSTANDIG
BEHALVE ALS IK EVEN
GA ZITTEN

Voorwoord

De mens is van nature een zorgend, sociaal wezen. Het grootste aandeel van deze zorg en affectie richten we dan ook op de jongsten binnen onze maatschappij: de kinderen. Maar wat als onze zorg en affectie deze kinderen nu net verhindert om op te groeien tot functionele, zelfstandige jongvolwassenen?

Zelfstandigheid is, volgens ons, één van de meest gewaardeerde vaardigheden in deze huidige maatschappij en als leerkrachten is het onze functie om onze leerlingen voor te bereiden op deze steeds veranderende maatschappij.

Indien men de zelfstandigheid bij leerlingen wenst te bevorderen, is het belangrijk dat een leerkracht ook aandacht geeft aan alle executieve functies. Dit zijn de breinprocessen die schuilen achter al ons doelgericht gedrag, sommige van deze processen kunnen onze leerlingen echter al veel verder brengen op de weg naar zelfstandigheid, namelijk cognitieve flexibiliteit en probleemoplossend denken.

FOCUS OP AANDACHT & ACTIVATIE:

Een effectieve leeromgeving moet onze leerlingen ordening, structuur en voorspelbaarheid bieden, dit zijn dan ook de zaken die een kind (of volwassene) met zwakke zelfsturing nodig heeft. Door het aanbieden van een duidelijke structuur kunnen de leerlingen al hun cognitieve vaardigheden inzetten tijdens het ontvangen van nieuwe leerstof/opdrachten. Het ontwikkelen van zelfsturing is grotendeels een individueel proces is (aangepast aan elk kind). Maar er zijn echter wel enkele dingen die we voor de hele klas kunnen aanbieden (Smidts, 2018).

ORDE EN VOORSPELBAARHEID IN EEN KLASLOKAAL	
Duidelijke dagplanning	<p>ENKELE VOORWAARDEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vaste plek, zichtbaar voor iedereen (liefst waar de instructies worden gegeven) • Hele dag zichtbaar (in de buurt van de klok) • Leesbaar voor alle leerlingen (kleurgebruik & kernwoorden) • Overzicht activiteiten en pauzes • Compleet, maar zonder details • Globale tijdsaanduiding • Geen onnodige tekst of plaatjes • Laat zien waar je op dit moment bent • Verwijs regelmatig naar de planning op een functionele manier
Duidelijk opdrachten	<p>ENKELE VOORWAARDEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorzie korte opdrachten waarbij kinderen 1 ding tegelijk doen. • Maak opdrachten zo concreet mogelijk • Verwoord welk gedrag je wel wilt zien, in plaats van wat je niet wilt zien. • Beperk irrelevante informatie • Deel de taak in kleinere stappen • Laat leerlingen een afdekblad gebruiken • Geef visuele voorbeelden • Geef een stappenplan of checklist
Versterk de focus	<p>ENKELE VOORWAARDEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorg voor voldoende afwisseling (houding, activiteit, ...) • Leerstof kan je best vaak en kort aanbieden (bv. 3 x 10 minuten) • Geef vooraf duidelijk aan wanneer de taak op z'n einde komt. • Plaats de cognitief uitdagend opdrachten in de ochtend. • Door een competitie-element toe te voegen verhoog je motivatie.
Heldere communicatie	<p>ENKELE VOORWAARDEN:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Benoem het gedrag dat je wilt zien. • Gebruik korte zinnen. • Maak contact voor je instructies geeft (bv. oogcontact, schouder aanraken, ...) • Zorg steeds voor authenticiteit in je communicatie. • Verwerk vooruitblikken en terugblikken in je communicatie <ul style="list-style-type: none"> ○ Vooruitblik: kan je gebruiken om je dagplanning te overlopen. ○ Terugblik: kan je gebruiken om te reflecteren op reeds geziene inhoud. • Ga vooral uit van positieve communicatie (bv. complimenten, ...)
Bouw routines in	<p>MOGELIJKE ROUTINES:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Binnenkomen van de klas + boekentas leegmaken • Voorbereiden van een toets

FOCUS OP KLASINRICHTING:

De meeste klassen bieden enorm veel prikkels aan (geluiden, kleuren, geuren, vormen, beweging en gedrag) en als leerkrachten moeten we er op toe zien dat deze prikkels geen overlast bieden. Een zelfsturingsvriendelijk klaslokaal hoeft zeker niet saai te zijn. De leerkrachten of ondersteuners moeten gewoon bewuste keuzes maken die in het voordeel zijn van de leerlingen.

CONCRETE TIPS VOOR HET VERBETEREN VAN JE KLASLOKAAL

NATUURLIJKHEID: Beïnvloedt ½ van de leerimpact

Licht	<p>Deze parameter heeft de grootste, individuele impact!</p> <ul style="list-style-type: none"> Houd de ramen zo veel mogelijk vrij. Zo maak je zo veel mogelijk gebruik van het natuurlijk licht. Installeer jaloezieën i.p.v. gordijnen. Dit is de makkelijkste manier om lichtinval aan te passen in je klas. Installeer een kwalitatieve beamer (zo hoef je de jaloezieën niet te sluiten bij het gebruik van projecties/smartboards).
Luchtkwaliteit	<p>OPM: Een gemiddeld klaslokaal heeft genoeg zuurstof voor 30 minuten.</p> <ul style="list-style-type: none"> Gebruik elke kans om je klaslokaal te verluchten. Als je je ramen niet kan openzetten, wordt een open deur sterk aangeraden. Installeer een CO₂-meter in je klas zo kan je samen met je leerlingen in de gaten houden wanneer het tijd is om te verluchten. Vermijd verhinderende van de ramen die open kunnen, zo wordt het makkelijker voor jou en je leerlingen om de ramen open te zetten.
Temperatuur	<ul style="list-style-type: none"> Plaats buiten bloemen/planten aan de ramen die naar het Zuiden gericht zijn. Zo kan natuurlijke schaduw gecreëerd worden en zal de temperatuur dalen. Een combinatie van jaloezieën en verluchting kunnen een te warm klaslokaal veel aangamer maken.

INDIVIDUALISATIE: Beïnvloedt ¼ van de leerimpact

Flexibiliteit	<ul style="list-style-type: none"> Zorg voor een duidelijke verdeling van zones in je klaslokaal. Maak duidelijk waar leerlingen in je klas kunnen "leren" en "ontspannen". Zorg voor duidelijke structuur in je opbergsysteem, op die manier kunnen ook je leerlingen dit hanteren (bv. door gebruik van kleine naamkaartjes). Opteer voor lage meubels dan behoud je veel weergavegebied voor persoonlijke werken van de leerlingen.
Eigenaarschap	<ul style="list-style-type: none"> Toon voldoende werk van de kinderen in je klas. Laat je leerlingen deelnemen in het personaliseren van je klas (bv. door naamkaartjes op stoelen, inkleding klas, ...). Kies voor kindgericht meubilair dat je functioneel kan inzetten bij het indelen in klaszones.
Verbinding	<p>Deze parameter is bijkomstig: De verbinding van klaslokalen is een bijkomstige parameter omdat deze het leerproces niet echt beïnvloedt.</p> <ul style="list-style-type: none"> De gangen moet zo leeg mogelijk blijven. Ze mogen wel voorzien worden van leuke werkjes die de klas typeren, zo kunnen leerlingen hun eigenheid ook aan de rest van de school tonen.

MIJN KINDEREN
KUNNEN ECHT AL
VANALLES ZELFSTANDIG
BEHALVE ALS IK EVEN
GA ZITTEN

STIMULATIE: Beïnvloedt ¼ van de leerimpact

Complexiteit	<p>De parameter complexiteit gedraagt zich kromlijinig. Dit betekent dat beide, te veel en te weinig complexiteit, een negatief effect heeft op het leerproces. Als leerkracht moet je dus het juiste evenwicht vinden.</p> <ul style="list-style-type: none">• Lege muren moeten gebruikt worden als weergavegebied voor werken van de leerlingen zonder een chaotisch gevoel te geven. Als vuistregel houd je best 20-50% van je muren vrij.• Houd de ramen zo veel mogelijk vrij (zo verlies je ook het natuurlijk licht niet).• Houd rekening met de inherente complexiteit van je lokaal alvorens je zelf extra zaken toevoegt (bv. hoge plafonds, ingewikkeld grondplan, extra muurtje, ...).
Kleur	<p>De parameter kleur gedraagt zich kromlijinig. Dit betekent dat beide, helemaal witte en helemaal (fel)gekleurde muren, een negatief effect hebben op het leerproces.</p> <p>OPM: Houd eerst en vooral rekening met aspecten in je lokaal die je niet kan aanpassen.</p> <ul style="list-style-type: none">• Kies voor lichte achtergrond met kleuraccenten. Deze kleuraccenten dienen om de aandacht op deze plaatsen te verhogen (bv. belangrijke schema's).

Bron: Geschreven door Robbe Wauman Bachelorproef "Verstandig Zelfstandig."

Kinderen kunnen zelfstandig werken: zelf keuzes maken op welk tijdstip ze bepaalde werkzaamheden uitvoeren (plannen) en dan aan het werk gaan. Ze maken gebruik van een speciaal daarvoor bestemde lijst (dag/weektaak).

Specifieke doelen; wat leren de kinderen?:

- Taakgericht werken
- Plannen van werk
- Zelfstandig (door)werken
- Reflectie op werk
- Samenwerken met anderen; hulp vragen en geven
- Verantwoordelijk omgaan met de taak, het materiaal en de medeleerling
- Elkaar corrigeren en coachen
- Ervaringen delen
- Opkomen voor jezelf
- Aardig doen
- Omgaan met ruzie
- Jezelf presenteren
- Keuzes maken
- Omgaan met feedback
- Zich afsluiten van "omgevingsgeluid"
- Omgaan met uitgestelde aandacht

Kerdoelen, wat leren de kinderen per vakgebied per dag.

De leerkracht heeft de doelen vastgesteld; alle methoden (waarin de kerndoelen worden vermeld) zijn richtlijnen/hulpmiddelen; de leerkracht heeft de doelen per vakgebied duidelijk voor ogen. In de klas zijn deze doelen zichtbaar, met de kinderen besproken en aantrekkelijk gemaakt.

De weektaak

Met de juiste begeleiding kan werken met een weektaak de metacognitieve vaardigheden van leerlingen versterken. Wanneer leerlingen in staat zijn hun leerproces te sturen en de beschikbare tijd zo nuttig mogelijk te besteden, komt dit hun prestaties ten goede. Met een weektaak kunnen leerlingen zelfstandig en systematisch werken, en hun taken zelf plannen, prioriteren, controleren en evalueren. Ondersteuning van de leerkracht is hierbij cruciaal.

Werken met een weektaak is een manier om leerlingen meer de regie over hun leerproces te geven. Een dergelijke hoge mate van zelfsturend leren leidt tot hogere leerprestaties en hogere motivatie.

De weektaak is een middel om:

- zelfstandig te werken
- te plannen en registreren
- prioriteiten te stellen (wat moet eerst...)
- te evalueren en reflecteren (hoe ging het vandaag...)
- te differentiëren (extra, minder, andere leerstof...)

Wat staat er op de weektaak:

- alle taken die in die week moeten gebeuren op allerlei gebied
- persoonlijke taken; specifiek voor jou bedoeld (leerkracht maakt individuele afspraken)
- vakjes waarin het kind de tijd in moet plannen en aftekenen
- de instructiemomenten en gezamenlijke activiteiten; de leerkracht geeft elke dag aan hoeveel 'werk'-tijd er is
- evaluatie van de week

Het werken met de weektaak:

- De leerkracht bepaalt per week de taakjes (basisstof en 'leuke' stof door elkaar) daarbij worden de vakgebieden (omschreven in het protocol) als leidraad genomen
- De leerkracht bepaalt per week de instructiemomenten en gezamenlijke activiteiten
- Op de weektaak staat aangegeven hoeveel tijd er per dag beschikbaar is en hoeveel tijd een taak zal kosten. Dit kan met kruisjes per kwartier bijvoorbeeld of met de gewone tijd.
- De kinderen plannen hun werk in tijd uitgedrukt
- De kinderen kijken hun werk zelf na en tekenen het af in het vakje met de taken d.m.v. één diagonale streep
- De kinderen gaan netjes met hun weektaak om. De weektaak wordt elke week netjes in een snelhechter gedaan.

Een weektaak vraagt ondersteunend beleid:

- werken met blokje

- leren zelf af te kruisen
- als leraar ernaar kijken; als check
- herinnering bieden aan het volbrengen van de taak
- corrigeerafspraken
- vol, bezet, werk af? = een andere taak kiezen
- leerkrachtgebonden activiteiten op het bord om goed te kunnen plannen
- instructiemomenten staan vast
- wat klassikaal gebeurt en wat alleen moet of samen mag
- de weektaak wordt in het begin van de week aangeboden en eventuele uitleg wordt gegeven

Vormingsgebieden op de weektaak

- rekenen
- taal
- spelling
- begrijpend lezen
- handvaardigheid
- techniek
- spelletjes
- stellen
- lezen
- tekenen
- Engels
- topografie
- verkeer
- wereldoriëntatie
- schrijven
- (tutor)lezen
- Overig....

De leerkracht bepaalt welke onderdelen er steeds terugkomen en welke incidenteel op de weektaak staan. De leerkracht zorgt dat er altijd iets achter de hand is voor het 'snelle' kind.

Materialen

In het lokaal is op een plank of in een kast allerlei materiaal aanwezig, dat de kinderen nodig hebben om hun weektaak te maken.

Veel van dit materiaal zal zelfcorrigerend zijn, maar er is ook materiaal in de vorm van werkboekjes, reken- en taalkisten (MSV), stencils, kopieermappen, handvaardigheidskistjes, techniekbakken, spelletjes etc.

MIJN KINDEREN
KUNNEN ECHT AL
VANALLES ZELFSTANDIG
BEHALVE ALS IK EVEN
GA ZITTEN

Blokje

Het zelfstandig werken blokje hebben de kinderen altijd op hun tafel.

- rood: ik wil niet gestoord worden, ik mag ook niet storen!
- groen: ik kan je helpen als jij dat wilt, ik mag ook vragen stellen.
- vraagteken: leerkracht, kun je mij helpen?

Voor en nagesprek (zeer belangrijk)

De leerkracht begint dagelijks met een gesprek:

- hoe ging het gisteren
- waar letten we vandaag extra op
- hoeveel tijd hebben we
- tips

De leerkracht eindigt na het zelfstandig werken met een gesprek(je)

- wie heeft zijn planning afgekregen
- waar liep je tegenaan
- wie heeft een goede tip voor morgen
- waar gaan we morgen op letten
- wat was er leuk
- waar ben je trots op enz.

Leerling

- maakt gebruik van het blokje
- plant de dag/week.

Bij het plannen van het werk moeten de kinderen leren te denken aan/over:

- de beschikbare tijd
- de tijd goed te gebruiken / indelen
- het eventuele samenwerken of zelfstandig

Leerkracht

- plant elke week de nieuwe weektaak met afwisselende taken
- houdt elke dag een voor- en nagesprek met de kinderen
- roept kinderen bij zich om voortgang te bespreken en individuele afspraken te maken
- maakt **steeds** op afgesproken tijden een ronde door de klas en controleert/stimuleert/beantwoordt vragen etc. (blokje op vraagteken)
- de leerkracht controleert regelmatig de planning van de kinderen: wordt er niet te veel gepland, of juist te weinig. Wanneer een kind het niet goed lukt om te plannen maakt de leerkracht persoonlijke afspraken met hem/haar
- zorgt ervoor dat de weektaak **leuk** is
- zorgt ervoor dat de weektaak passend is bij het individuele kind qua hoeveelheid en uitdaging
- zorgt voor voldoende uitdagende/leerzame/leuke/handige enz. materialen in de klas

MIJN KINDEREN
KUNNEN ECHT AL
VANALLES ZELFSTANDIG
BEHALVE ALS IK EVEN
GA ZITTEN

Corrigeren

De kinderen kijken zoveel mogelijk zelf na. Er is veel zelfcorrigerend materiaal aanwezig (Varia, Loco etc.). Antwoordenboekjes liggen op een vaste plek. De leerkracht controleert (steekproefsgewijs) of er goed wordt nagekeken. Als het werk is nagekeken wordt het afgetekend op de weektaak. De leerkracht corrigeert steekproefsgewijs.

De instructietafel

De instructietafel is een vast onderdeel in iedere groep.

Wat doe je aan de instructietafel?

- verlengde instructie
- HP's en/of GP's uitvoeren
- werkbepreking met kinderen
- toetsen van individuele kinderen
- begeleide inoefening
- extra instructie
- preteaching

Regels en afspraken

- Tijdens het zelfstandig werken gelden de normale schoolregels.
- Kinderen mogen elkaar niet storen! (= elkaar hinderen)
- In overleg met de leerkracht mag een kind op een andere plek werken, bijvoorbeeld op de gang.
- Kinderen plannen van te voren, en moeten zich hieraan houden.
- Als werk klaar is, wordt dit afgetekend op de weektaak.